

ВПЛИВ РОДИНИ НА ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

FAMILY INFLUENCE ON PROFESSIONAL STUDENTS' ATTITUDE

У статті досліджено особливості впливу родини студентів на вибір їхньої майбутньої професії й існування в родині професійної династії. Проаналізовано результати дослідження в трьох закладах вищої освіти. Представлені різні показники супроводу студентів їхньою родиною в процесі освіти, а саме: здійснення контролю за навчанням; надання допомоги; вибір місця майбутнього працевлаштування тощо.

Ключові слова: родина, студенти, професійне становлення, заклади вищої освіти.

именно: осуществление контроля за обучением; оказание помощи; выбор места будущего трудоустройства и т. п.

Ключевые слова: семья, студенты, профессиональное становление, учреждения высшего образования.

The peculiarities of the influence of the family of students on their choice of the future profession and the existence in the family of the professional dynasty have been investigated in the article. The results of the research have been analyzed in three institutions of higher education. Different indicators of the accompaniment of students to their family in the educational process are presented, namely: the control over the education; assistance; choosing a place for future employment, etc.

Key words: family, students, professional attitude, institutions of higher education.

УДК 378.064.1

Кабацька О.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри валеології
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

В статье исследованы особенности влияния семьи студентов на выбор их будущей профессии и наличие в семье профессиональной династии. Проанализированы результаты исследования в трёх учреждениях высшего образования. Представлены различные показатели сопровождения студентов их семьёй в процессе образования, а

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Створення та підтримка гармонійних відносин у родині набуває актуальності на сучасному етапі розвитку української держави. Новий соціальний напрям, у якому розвивається країна, потребує стрімких змін у становленні особистості молодих людей. Головним осередком емоційної та психологічної підтримки є родина. Важливо зазначити, що в студентському віці, коли формуються професійні якості людини, необхідно контролювати цей процес саме в родині для самореалізації особистості в майбутньому. Сьогодні процес існування родини має свої складнощі, а саме: руйнуються родинні цінності; знижуються виховні функції родини, не підтримуються родинні традиції; кількість розлучень збільшується та створюються неповні родини; підвищується рівень насильства в родині тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Основні проблеми виховання дитини в родині розглянуті видатними вченими, зокрема Л. Виготським, Я. Коменським, П. Лесгафтом, Д. Локком, А. Макаренком, В. Сухомлинським, К. Ушинським, С. Шацьким та іншими. Як відмічає І. Малкіна-Пих, родинні цінності – це вироблений, відкрито схвалюваний і культивований родинною свідомістю ідеал, у якому містяться абстрактні уявлення про атрибути належного в різних сферах життєдіяльності. Родинні цінності входять у психологічну структуру особистості кожного члена родини як важливе джерело мотивації його поведінки (бути освіченим і культурним, соціально успішним, матеріально забезпеченим тощо) [4].

Важливість цінностей у родинному вихованні підкреслює М. Боришевський. Він зазначає таке: «Особливе, вирішальне значення в розвитку духовної спрямованості особистості належить змісту

сімейно-родинних цінностей. Якщо для батьків такі цінності, як обов'язок перед суспільством, нацією, національні інтереси, моральні чесноти, патріотизм, є священними, якщо вони дійсно визначають щоденну поведінку батьків, то й діти в таких родині поступово навчаються долати розбіжність між визнанням їх важливості, необхідності та фактичним дотриманням. У родині, де дотримання таких цінностей є законом життя батьків, діти стають невіддільними впливом навіть численних негативних прикладів із навколишнього соціального середовища» [3; 5].

Родинним відносинам і уявленням молодого покоління про своє становлення в майбутньому як особистості присвячені наукові праці таких видатних учених: К. Абульханова-Славська, Г. Андрєєва, Т. Андрєєва, Л. Івлева, А. Донцов, Е. Ейдемлер, Т. Ємельянова, А. Колесова, В. Менделевич, М. Мушкевич, Т. Пухова, О. Рижкова, Н. Федотова, А. Чернов, В. Юстицький, Т. Юферова й інші. Концепція життєвої стратегії, яку розробила К. Абульханова-Славська, містить «компонент уявлення про майбутнє життя у вигляді життєвої перспективи та життєвих планів» [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблему професійного становлення молодого покоління та відповідальності особистості вчені розглядали з різних позицій, а саме: структурні складники (М. Савчин, Л. Татомир та інші), критерії та показники (К. Абульханова-Славська, Л. Дементій, Г. Татаурова й інші), особливості вікового розвитку (І. Бех, І. Булах, М. Боришевський, В. Оржеховська й інші), специфіка становлення в різних видах діяльності (Б. Волков, С. Дмитрієва, О. Плехотний, М. Солodka й інші). Т. Алексєєва зазначає, що під час навчання в закладі вищої освіти

головним стає саме становлення «професійної ідентичності майбутнього фахівця». Молода людина переживає кризу, і в цей період нові вимоги соціуму до особистості створюють внутрішні суперечності між власним досвідом і образом нового «Я», «новими уявленнями про зовнішню й внутрішню реальність». Студенти опановують нові та незнайомі образи, уявляючи та створюючи себе в різних напрямках відповідно до обраної професії. Професійне становлення студентів є поступовим неперервним процесом оволодіння своєю професією, що має різні необхідні етапи з особливими характеристиками для здійснення професійної діяльності. Із погляду самоактуалізації особистості студентів наукові дослідження розглядають феномен професійного становлення та самореалізації як бажання суб'єкта бути відповідальним за реалізацію власного потенціалу та застосування максимальних зусиль у цьому процесі. Т. Алексєєва в професійному становленні бачить такі компоненти, як емоційний і когнітивний. Вона вважає, що процес професійної підготовки в закладах вищої освіти вимагає формування таких «професійно важливих якостей майбутнього фахівця»: знання предмета й об'єкта діяльності; уміння пояснити певні явища, пов'язані з майбутньою діяльністю; оцінка якості власної роботи та її наслідків; вирішення завдань і розв'язання наявних проблем у професійній діяльності тощо [1].

Метою статті є розкриття різних аспектів виховання та профорієнтації в родині сучасних студентів у трьох закладах вищої освіти.

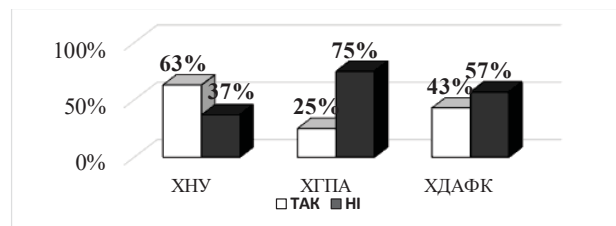
Виклад основного матеріалу. У 2017 р. проведено педагогічне дослідження на базі трьох закладів вищої освіти м. Харкова: Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» та Харківської державної академії фізичної культури. Загальна кількість опитаних – 45 студентів II та III курсів, вік – від 18 до 22 років.

Питання родинного виховання вивчаються на навчальних курсах у всіх закладах вищої освіти, зокрема в Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна (ХНУ) («Медико-біологічні, психологічні та валеологічні основи планування сім'ї»; «Загальна теорія здоров'я (загальна та педагогічна валеологія)»; «Психологія (загальна, вікова та педагогічна)»; «Соціальні аспекти здоров'я»; «Основи педіатрії»; «Основи охорони здоров'я матері та дитини з основами акушерства й гінекології» та ін., на кураторській годині); у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (ХГПА) («Гігієна»; «Правове виховання»; «Культурологія»; «Педагогіка» й інші, на кураторській годині); у Харківській державній академії фізичної культури (ХДАФК) («Основи фізичної реабіліта-

ції»; «Фізична реабілітація в акушерстві, гінекології й андрології»; «Менеджмент рекреаційно-оздоровчої роботи»; «Фізкультурно-оздоровчі клуби» й інші, на кураторській годині).

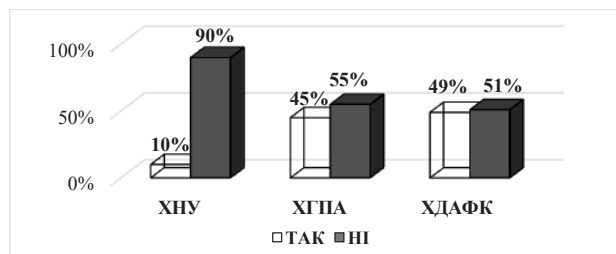
Було розроблено анкету під назвою «Вплив родини на професійне становлення», яка мала такі твердження та запитання: батьки наполягали на виборі моєї майбутньої професії; у нашій родині є професійна династія; батьки здійснюють контроль за моїм професійним становленням; батьки надають допомогу в процесі мого навчання в закладі вищої освіти; «Чи сприяють батьки вибору Вашого майбутнього місця роботи?»; «Ви вже працюєте, якщо працюєте, то де?».

Відомості після опрацювання анкет «Вплив родини на професійне становлення» студентів ХНУ, ХГПА та ХДАФК мають цікаві результати.

Рис. 1. Відповіді студентів на запитання «Батьки наполягали на виборі моєї майбутньої професії» (у відсотках)

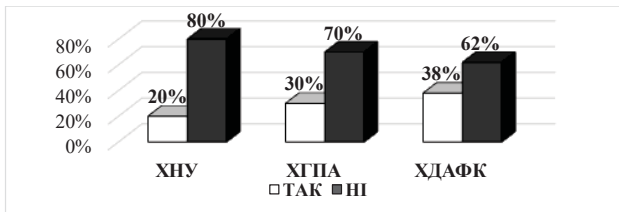
Із рис. 1 випливає, що батьки студентів ХНУ (63%) наполягали на виборі майбутньої професії більше, ніж батьки студентів ХГПА та ХДАФК.

Рис. 2. Відповіді студентів на запитання «У нашій родині є професійна династія» (у відсотках)

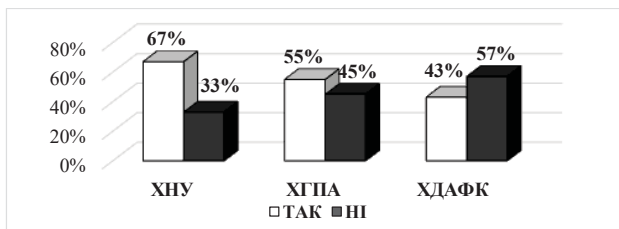
Результати відповідей на запитання стосовно сімейної династії є важливими. Усім відомо, що професія вимагає від людини любові, завзяття, наполегливості й відповідних знань, тому тільки передання цих знань, що збагачуються кожним поколінням, створює родинну династію. Родинна династія передає основи важливих професійних знань, які дозволяють реалізувати природний потенціал особистості людини. Є люди з родинних династій, які вважають, що достатньо народитися в такій родині, а все інше вже є. Родинна династія – це не покликання, не професія, це ім'я й імідж такої родини. Бути схожим на своїх батьків означає взяти від них усе найцінніше й розвиватися, покращуючи та вдосконалюючи багаж професійних знань.

На рис. 2 наведені результати відповідей на запитання про родинну династію, найвищий відсоток створення родинної династії – у студентів ХДАФК (49%).

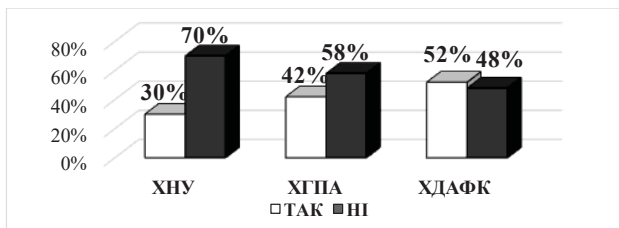
Рис. 3. Відповіді студентів на запитання «Батьки здійснюють контроль за моїм професійним становленням» (у відсотках)

На рис. 3 показано, що батьки студентів ХДАФК (38%) здійснюють контроль за професійним становленням студентів більшою мірою, ніж батьки студентів ХНУ та ХГПА.

Рис. 4. Відповіді студентів на запитання «Батьки надають допомогу в процесі мого навчання в закладі вищої освіти» (у відсотках)

За результатами відповідей студентів бачимо, що найбільшу допомогу в процесі освіти надають своїм дітям батьки студентів ХНУ (67%).

Рис. 5. Відповіді студентів на запитання «Чи сприяють батьки вибору Вашого майбутнього місця роботи?» (у відсотках)

Виявлено, що батьки студентів ХДАФК (52%) сприяють вибору майбутнього місця роботи своїх дітей більше, ніж батьки студентів ХНУ та ХГПА, результати відповідей на це запитання представлені на рис. 5.

Висновки. На сучасному етапі становлення нашої країни приділяється недостатня увага розвитку гармонійної української родини. Система

освіти та виховання вимагає відновити питання родинної етнопедагогіки та впровадити в життя її величезні виховні можливості. Виявлено, що батьки студентів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна наполягали на виборі майбутньої професії більше, ніж батьки студентів Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради та Харківської державної академії фізичної культури. Найвищий відсоток сімейної династії – у студентів Харківської державної академії фізичної культури. Батьки студентів Харківської державної академії фізичної культури здійснюють контроль за професійним становленням дітей більшою мірою, ніж батьки студентів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна та Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Найбільшу допомогу в процесі навчання батьки надають студентам Харківської державної академії фізичної культури. Батьки студентів Харківської державної академії фізичної культури сприяють вибору майбутнього місця роботи дітей більше, ніж батьки студентів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна та Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Перспективою подальших досліджень може бути виявлення співвідношення впливу родини на професійне становлення студентів гуманітарного та технічного напрямків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Абульханова-Славская К. Стратегия жизни. М.: Мысль, 1991. 299 с.
2. Алексеева Т. Психологічні особливості уявлень студентів ВНЗ про відповідальність у процесі професійного становлення. Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / За ред. С. Максименка, Л. Онуфрієвої. Вип. 23. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2014. 788 с.
3. Боришевський М. Громадянська спрямованість у контексті стратегії та цілей життєдіяльності особистості. Психолого-педагогічні умови виховання громадянської спрямованості в юнацькому віці: наук.-метод. посібн. / за заг. ред. М. Боришевського. К.: Міленіум, 2004. С. 5–16.
4. Малкина-Пых И. Семейная терапия. М., 2006. 992 с.
5. Боришевський М., Шевченко О., Володарська Н. та ін. Психологічні закономірності розвитку духовності особистості: монографія / за заг. ред. М. Боришевського. К.: Педагогічна думка, 2011. 200 с.